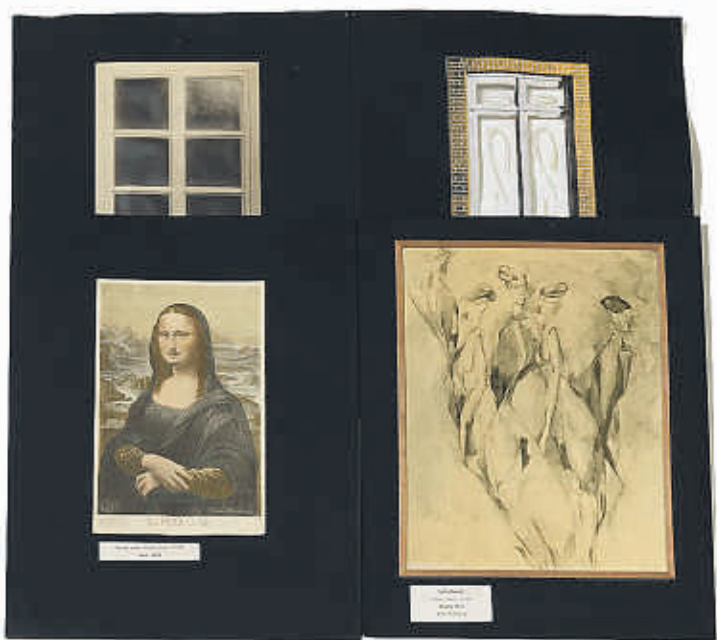

TRESORS AL DESCOBERT. 3

La història de l'art a la maleta de Duchamp

JOSEP PLAYÀ MASET
Barcelona

Quan Marcel Duchamp va tornar a Cadaqués el 1958, acompanyat de la seva dona Tenny, va renovar els lligams d'amistat amb Salvador Dalí i Gala, amb qui havia estat en aquesta mateixa població vint-i-cinc anys abans, el 1933. S'havien tornat a veure en diverses ocasions, a París, a Nova York i fins i tot a Arcaishon, a prop de Bordeus, on tots dos es van instal·lar uns mesos el 1940 quan fugien dels nazis. D'aquell retrobament a Catalunya hi ha diverses fotos de Robert Descharnes en què se'ls veu passejant pels carrers empedrats de Cadaqués en un calorós 10 d'agost. Duchamp no hi havia tornat des d'aquella primera estada i en una postal al seu amic

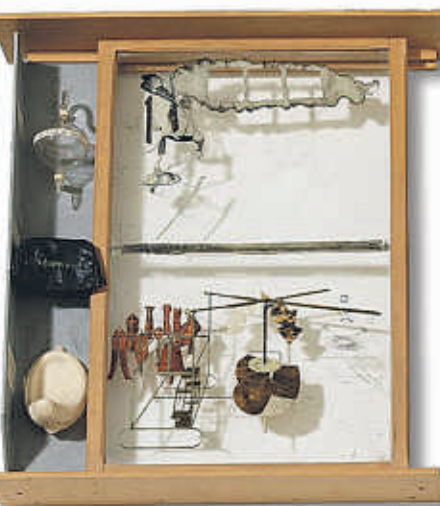
de Cadaqués. Marcel Duchamp 1958". I aquesta obra està exposada gairebé des dels seus inicis al Teatre-Museu Dalí de Figueres. És al tercer pis, a l'anomenada sala dels "grans mestres", on Dalí va col·locar peces de la seva col·lecció d'artistes a qui admirava, com Bouguereau, Meissonier, Fortuny, Urgell, El Greco... Tots ells clàssics, menys el més avantgardista de tots, Duchamp, de qui va situar en una vitrina els objectes escampats de la seva caixa. Tal com ha destacat la conservadora del Teatre-Museu Carme Ruiz, Dalí va penjar al costat del seu oli *Estudi preliminar de Gala* per a la pintura *Cent mil verges virtuals reflectides per un nombre indeterminat de miralls cibernètics*, l'*Étant donnés*, del 1974, homenatge directe al seu amic. I s'ha dit repetidament que tot el Museu Dalí es pot considerar un

MARÇAL FOLCH-FOTOGASULL SL

Best of... A dalt a l'esquerra, la Mona Lisa amb bigoti i, al llarg de la pàgina, diverses obres de Duchamp contingudes en aquesta maleta antològica

QR. US PODEU DESCARREGAR AQUEST REPORTATGE AL MÒBIL I GUARDAR-LO PER A UNA VISITA

gran ready-made. Però per tractar-se d'una saleta en un extrem del museu, amb poca llum per no fer malbé les peces i amb una escarida etiqueta, aquest Duchamp passa totalment desapercebut als visitants. També al catàleg en línia de l'exposició permanent, al qual se li dediquen amb prou feines set línies.

I, tot i això, es tracta d'una de les obres més valuoses i interessants de Duchamp que es poden veure a Catalunya i Espanya. És més, el 1983 a aquesta maleta se li va dedicar una exposició sencera a València, en una mostra organitzada per l'Ajuntament, en la qual l'única obra era la *Boîte en valise*, procedent de la col·lecció del Pompidou de París. "La maleta dadaïsta de Marcel Duchamp viatja a Espanya" deia el titular d'*El País*, ignorant que n'hi havia una altra a Figueres. Una

d'aquestes caixes, corresponent a la primera edició, que incloïa, a més, un gravat de l'autor, va ser venuda el 2015 per Christie's de Nova York per tres milions de dòlars.

Va ser el mateix Dalí que el 1959 es va referir a aquesta obra assenyalant que "la maleta portable és com una història de l'art que es mesura en termes eròtics". La maleta és una caixa de cartró beix, de 32 x 25 centímetres, i a dins hi ha 68 reproduccions d'obres de Duchamp, algunes de les més conegudes com *Nu baixant l'escala* o *El*

molinet de xocolata... També hi ha la imatge de la Mona Lisa amb bigoti i barbata i la inscripció *L.H.O.O.Q.*, que llegida fonèticament equival a "elle a chaud au cul" (*ella té el cul calent*). Hi ha també rèpliques en miniatura de tres dels seus ready-made més coneguts: *La fontaine* (el popular urinari), *Air de Paris* (cilindre amb 50 cm³ d'aire de la capital francesa que Duchamp es va emportar a Nova York) i *Pliant ... de voyage* (funda d'una màquina d'escriure Underwood).

Hi ha tres maletes més en col·leccions catalanes però són d'edicions més tardanes i més àmplies en nombre d'obres. N'hi ha una a la Fundació Miró de Barcelona, amb caixa de cartró vermell, donada per Alexina Duchamp, i dues més en col·leccions particulars (al fons Tàpies i al d'una historiadora de l'art).●

La 'Boîte en valise' conté 68 reproduccions en miniatura de la seva obra pictòrica i escultòrica

Marcel Jean li diu, admirat: "He tornat a veure el paisatge de *L'âge d'or* en carn i ossos, sense bisbes", amb referència a la pel·lícula de Buñuel i Dalí rodada al Cap de Creus, una de les escenes més surrealistes de la qual és un desembarcament de bisbes putrefactes a les roques, on topen amb un grup de bandits.

Va haver de ser durant aquests dies quan Duchamp va regalar a Dalí una de les seves *Boîte en valise*, peces creades entre el 1935 i el 1941, en aquest cas, que contenia 68 reproduccions en miniatura de la seva obra pictòrica i escultòrica. Li va afegir una dedicatòria: "Pour Gala et Salvador Dalí [...]"

PILAR PARCERISAS HISTORIADORA

El regal del jugador d'escacs al Teatre-Museu de Figueres

Al llarg dels deu últims anys de la seva vida, entre el 1958 i el 1968, Duchamp va passar tots els estius a Cadaqués, on deia que s'havia retirat tan sols per jugar a escacs. I efectivament se sap que no només ho feia aquí sinó que es desplaçava fins a Roses, Llançà o fins i tot Olot per participar en campionats locals. El seu biògraf Pierre Cabanne li va preguntar: "La seva vida a Cadaqués és diferent de la de París o Nova York?". I ell va respondre: "Em quedo a l'ombra. És meravellós. Tothom, al contrari, pren el sol per bronzear-se; és una cosa que

m'horroritza". Però, tot i així, la seva ment no va parar i Cadaqués va inspirar el seu *Bouche-évier*, en realitat un tap de carxofa de dutxa modificat amb un bufador, o la *Xemeneia anaglifa*, que va fer construir al seu apartament. I aquí va culminar la seva última obra *Étant donnés*. Ho explica la historiadora i crítica d'art Pilar Parcerisas a *Duchamp en España* (Siruela, 2009). Parcerisas explica que Duchamp va començar a publicar la seva *Boîte en valise* el 1940 a Arcaishon, on va coincidir amb Dalí. En aquesta població Dalí va pintar l'oli

Pilar Parcerisas

Dos trossos de pa expressant el sentiment de l'amor (que pertany a la col·lecció del Teatre-Museu), en el qual fa aparèixer un peó d'escacs. Es va fer una primera edició de luxe de la maleta en 20 caixes de pell marró. Entre el 1942 i el 1954 va sortir una segona edició de la qual es van fer de 60 a 75 caixes. La maleta regalada a Dalí pertany segurament a la tercera edició, la sèrie C, de la qual van sortir 30 exemplars el 1958.

Dalí, en correspondència, va dedicar a Duchamp un important article a *Art News* el 1959 i el va convidar a la corrida surrealista i homenatge que li va dispensar la ciutat de Figueres el 1961. Aquell dia Duchamp va ser a la llotja de la plaça de toros al costat de Man Ray i altres personalitats convidades.